

Mgr. Lukáš Nekolný

Bayreuth – parková říše markraběnky Wilhelminy

Sedmdesátitisícové město Bayreuth v severním Bavorsku patří k německým zahradním klenotům. Velkých a atraktivních zahrad a parků tu nalezneme řadu. Dokonce se dá říci, že jde o jednu z největších koncentrací významných zahradních areálů v Bavorsku.

Centrum města, o němž existuje první zmínka již z roku 1194, je tvořeno dobře zachovaným jádrem s převážně barokní zástavbou z doby největšího rozkvětu města. Ten nastal za markraběte Friedricha a jeho manželky markraběnky Wilhelminy. Svou vládu nastoupili v roce 1735 a o třináct let později došlo ke slavnostnímu otevření opery, která byla v roce 2012 zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Jedná se totiž o opravdový skvost, jedno z nejkrásnějších barokních divadel celé Evropy. Kolem poloviny 18. století tu však zároveň vznikala pozoruhodná díla palácové a zahradní architektury.

Pestrá škála zahrad a parků

Poblíž markraběcí opery stojí nejen starý zámek (Altes Schloss), ale rovněž nová městská rezidence **Neues Schloss** z let 1753 až 1758 podle návrhu Josefa St. Pierra. Výzdobu i vybavení zdobných interiérů silně ovlivňovala sama markraběnka, což v současnosti zachycuje i v přízemí zámku umístěná výstava Bayreuth markraběnky Wilhelminy. K rokokovému zámku přiléhá **zahrada Hof-**

garten o rozloze 13 hektarů. Původní zahrada francouzského stříhu byla po roce 1789 z velké části přetvořena do krajinářské podoby. Dnes však existuje jasná osa parku v podobě vodního kanálu s kruhovými ostrovy. Nechybí několik sochařských děl a sluneční templ. Na jaře poblíž zámecké budovy uchvacují výsadby cibulovin. Vzdálenější partie místní využívají jako místo na piknik a slouží tak spíše jako městský park.

Klasický **městský park Röhrensee** však také není daleko. Rozkládá se kolem rybníka na ploše 13 hektarů a od roku 1973 jej ozvláštňuje **zoopark**, kde žije na 35 druhů zví-

řat. Plameňáci a vodní ptáci dobře korespondují s charakterem lokality s vodní plochou o rozloze půl druhého hektaru. Z dřevin zaujmou jinan dvoulaločný, liliovník tulipánokvětý, dřín obecný, paulovnie plstnatá i mnohé další. V expozici čínských horských lešů rostou bambusy.

O kilometr dále na jižním okraji města, na pomezí univerzitního kampusu, který je sám o sobě zajímavým urbanistickým dílem, a zahrádkářské kolonie se nachází **univerzitní botanická zahrada**. Zaujímá plochu 20 ha, na níž je k vidění přibližně 11 tisíc druhů rostlin. Za specialitu lze označit část věnovanou užitečným rostlinám, jichž tu pěstují přes

600 druhů. Velké přírodně pojaté expozice pak představují oblasti Evropy, Asie i Severní Ameriky. Za pozornost rovněž stojí rozsáhlé vřesoviště ve středu zahrady a zejména pak skleníkový komplex. Jeho plocha činí 6000 metrů čtverečních (pro srovnání, největší botanické skleník v tuzemsku v liberecké botanické zahradě mají 4500 m²). Ve světovém měřítku je unikátní skleník prezentující rostliny tropických horských regionů.

Devatenácté století je v Bayreuthu snad nejvíce spojeno s osobou Richarda Wagnera, hudebního skladatele, který tu žil v letech 1872 až 1879 a roku 1876 založil operní festival, pro nějž nechal postavit také velkolepou budovu. Tzv. Festspielhaus (tedy festivalové divadlo) i vlastní festival lákají milovníky hudby i běžné turisty do Bayreuthu dodnes a jistě k tomu přispívá i další z mnoha zdejších parků. Obrovské hrázdlené divadlo totiž obklopuje **park Richarda Wagnera** a umocňuje tak ojedinělou pozici na návrší na okraji zástavby města. Park se může pochlubit řadou květinových záhonů i uměleckých děl, z nichž některá odkazují na kontroverzní

Eremitage – zahradní osa starého zámku

postavení Wagnera a jeho manželky v německých dějinách.

Zámecký areál Eremitage

Největším skvostem zahradní architektury nejen Bayreuthu, ale i celých Horních Franků je Eremitage na východním okraji města. Zámecký a palácový areál zaujímá rozlohu 49 hektarů a byl založen v roce 1715 Georgem Wilhelmem. Již krátce po vzniku byl vybudován tzv. Starý zámek (Altes Schloss) – původní středobod celého prostoru, vodní kaskáda o délce 200 metrů, stará vodárna a také bludiště, které zaniklo v rámci dalších úprav. Největší rozvoj zazřel areál v polovině 18. století za markraběcího páru Friedricha a Wilhelminy, o nichž již byla řeč. Současně s operou a obdobnou stavbou v dalším blízkém parku Sanspareill vznikla umělá zřícenina divadla (1743–1745). Je jednou z trojice dochovaných umělých ruin z původních sedmi.

Atraktivním prvkem, který návštěvníci spatří vedle parkoviště jako první část areálu, je Kanalgarten, zahrada s kanálem a kašnami. Původ datujeme do doby krátce po roce 1750. Ze zadní části se naskýtá pohled, jenž je jasnou ukázkou optického propojení parku s okolní krajinou. Dnešní podoba kanálové zahrady pochází z rekonstrukce v roce 1972, která navrátila místu vzhled přibližující se plánům z roku 1765. Tzv. Schneckenberg, tedy uměle navršený kopec se šnekovitým výstupem, se na vrcholu pyšní čínským pavilonem. Ten původní vznikl roku 1771 a sloužil jako vyhlídkové místo. Současná stavba z let 2000 až 2003 je jeho zjednodušenou kopií.

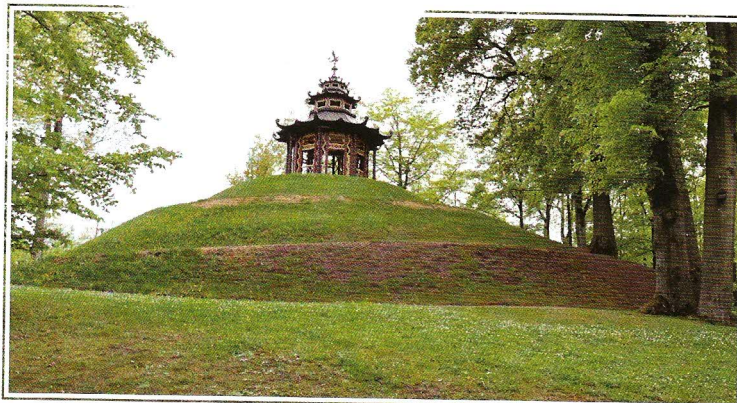
Velkolepý Nový zámek (Neues Schloss) vlastně ani zámek v pravém smyslu slova není. Středovému pavilonu se říká Chrám slunce (Sonnentempel) – na vrcholku kupole dominuje pozlacená kvadriga. Dvě navazující křídla sloužila a stále slouží jako oranžerie. V roce 1945 sice byla silně poškozena, nicméně se je

Eremitage – nový zámek s velkou kašnou a fontánou vodních hrátek

Eremitage – soubor vodních hrátek „Untere Grotte“

Eremitage – Schneckenberg

Eremitage – velká kašna s vodními hrátkami u nového zámku

podarilo díky značnému úsilí a nezanedbatelným investicím zrekonstruovat. Hlavní kompozici umocňuje velkolepá kašna (Obere Grotte nebo také Grosses Bassin) s vodotrysky a vodními hrátkami. Právě tento prostor tvoří středobod celého areálu Eremitage. O něco níže najdeme jinou vodní atrakci – Untere Grotte, která poutala návštěvy šlechty a láká i dnešní turisty. Tvoří ji velký bazén, 25 fontán a 13 vodních hrátek. Z města do Eremitage vedla a v určitém úseku stále vede lipová alej. Brána Parnass v podobě umělého skalního kopce tuto alej zakončuje. Kolmo vlevo pak cesta pokračuje habrovým tunelem ke starému zámku. Výjimečnost komplexu spočívá i v tom, že se tu během půl století intenzivních činností podařilo vytvořit architektonicky nesmírně bohatý a pestrý celek, jenž byl průběžně upravován tak, jak se měnila móda. Park nebyl vytvořen jednorázově, ale v relativně krátkém období ovlivněným řadou trendů. Eremitage tehdy získala podobu neobyčejného letního sídla, které při porovnání s Českou republikou nenachází konkurenta. Tři zámky a další více než desítku velkých architektonických děl, to jsou totiž parametry, jež v současnosti de facto nenacházíme ani v takových proslulých parcích, jako jsou Lednice či Vlašim.

Park Fantaisie

Poslední velkou památkou zahradního umění, již je vhodné v tomto příspěvku zmínit, je park Fantaisie. Ze současného administrativního hlediska se sice už nenachází v Bayreuthu (5 km západně od centra), ale v Eckersdorfu, avšak to nic nemění na jeho úzkém historickém propojení s městem a jeho vládci. Založil jej totiž zmíněný markraběcí pár a věnoval jej své dceři, která si nechala zámek a později barokní zahradu dokončit podle svých vlastních představ. V polovině 19. století pak došlo k přestavbě do současné podoby ve stylu florentinské renesance. Park se

rozkládá na ploše 19 hektarů členitého terénu. Údolí zaujmají luční průseky mezi stromy a rybník s vodním ptactvem. Středové partie jsou nejprudší, a tak v nich nalezneme terasy s vinicemi, terasu s labyrintem a Neptunovou kašnou i obnovenou vodní kaskádu s dvouramenným kamenným schodištěm. Nechybí však ani lesní porosty s velkými keři pěnišníků, drobná sochařská díla, skalní pohovky i přírodní skalky.

Horní část areálu je rovinatá a disponuje květinovými záhony, užitkovou zahradou s ovocnými stromy i v nedávné době obnovenými loubími a samozřejmě vlastním zámekem. Ten je přístupný veřejnosti v podobě **muzea zahradního umění** (Gartenkunst-Museum), prvního svého druhu v Německu. Zachycuje vývoj německého zahradního umění zejména na příkladech parků 17. a 18. století z jižní části země. Stejně jako v areálu Eremitage, byly i zde obnoveny vodní hrátky, které jsou spouš-

Fantaisie – Neptunova kašna a schodiště s kaskádami

těny v letní sezóně každou celou hodinu. Právě tato atrakce je dalším střípkem, jenž dokazuje význam bayreuthských parků.

Wilhelminenaue

O tom, že je Bayreuth opravdu významným centrem zahradního umění i v současnosti, svědčí velký úspěch krajinné výstavy (Landesgartenschau) v roce 2016. Podle dostup-

ných informací dosáhla její návštěvnost během 171 dnů přes 900 tisíc vstupů, což výrazně překonalo očekávání. V současné době je v místech výstavy k dispozici další městský park zvaný Wilhelminenaue o ploše 45 hektarů. Tématu krajinných výstav v Německu bude věnován samostatný text.

Závěrem lze říci, že Bayreuth je městem mnoha zámků, parků a zahrad,

kteří z velké části vznikly v průběhu několika málo desítek let 18. století. Po více než dvou staletích se můžeme ve šlechtických zahradách kochat tím, co bylo původně určeno jen těm nejvyšším vrstvám. Tyto areály se staly cílem procházek místních a pro svou jedinečnost i cílem návštěvníků a turistů ze vzdálených míst. Je to možné i díky velkým investicím posledních desetiletí, díky obnovám po válečném bombardování, které mnohé zničilo. Dvacáté století však přineslo nejen ztráty a opětovné zkrášlování, ale taktéž vznik nových celků. Zrodila se unikátní botanická zahrada a teprve před rokem (to tedy už v 21. století) byl zpřístupněn park Wilhelmineaue, kde se konala krajinná výstava.

Text a foto

Mgr. Lukáš Nekolný,
katedra sociální geografie
a regionálního rozvoje,
PřF UK